

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hanna Isomäki

TYÖNTEKIJÄN VALMIUS HAVAITA JA
PUUTTUA NUORTEN HUUMEIDEN
KÄYTTÖÖN LASTENSUOJELUYKSI-
KÖSSÄ

Sosiaali- ja terveysala
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Hanna Isomäki
Opinnäytetyön nimi	Työntekijän valmius havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön lastensuojeluyksikössä
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	42 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ulla Isosaari

Tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää millaiset valmiudet työntekijöillä on havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön lastensuojeluyksikössä. Tämän lisäksi haluttiin selvittää onko työntekijöiden osaamisessa puutteita ja mistä tämä mahdollisesti johtuu. Olisiko lisäkoulutukselle tarvetta? Saavatko nuoret ylipäänsä tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan?

Teoriaosuudessa käsitellään lastensuojelua, nuorten asenteita huumeita kohtaan, huumeriippuvuutta, huumeongelmaan puuttumista ja huumeongelman hoitoa.

Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen, jossa käytettiin myös laskennallisia menetelmiä strukturoituihin kysymyksiin. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella Pohjanmaalla sijaitsevan nuorisokodin työntekijöiltä. Vastauksia palautui 16 (40 %). Vastaukset analysoitiin käyttäen kvantifiointia ja aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että työntekijät osasivat havainnoida huumeiden käyttöä. Puuttumisen keinoja koettiin olevan rajallisesti. Joillekin nuorille lastensuojelun keinot ovat riittäviä, mutta erilaisia keinoja puuttumiseen kaivattiin. Päivittävää ja syventävää koulutusta koettiin tarvittavan liittyen nuorten huumeiden käyttöön ja yleisesti liittyen huumausaineisiin. Työntekijät kokivat, että nuoret eivät saa tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan.

ABSTRACT

Author	Hanna Isomäki
Title	The Employees' Ability to identify and Intervene in Adolescent Drug Abuse in a Child Welfare Unit
Year	2017
Language	Finnish
Pages	42 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ulla Isosaari

The aim of the research was to find out what kind of abilities the employees have to identify and intervene in adolescent drug abuse in a child welfare unit. A further purpose was to find out if there are short-comings in the abilities and skills and if so, what the reason is. Is there a need for further education? Do the young people get help for drug problems?

The theory part includes information about child welfare, adolescents' attitudes towards drugs, drug addiction, intervening in a drug problem and dealing with a drug problem.

The research method was qualitative. Calculatory methods were used in the structured questions. The research material was collected with a questionnaire from the youth home employees in the area of Ostrobothnia. Altogether 16 responses were received back (40%). The responses were analysed by quantifying and with content-based analysis.

The research found out that the employees know how to identify drug use. The possibility to intervene in the drug use is limited. For some young people the help of child welfare is working, but still the employees need different kind of working methods. Updated and advanced education are needed concerning adolescent drug use and drugs. The employees experienced that the young people do not get enough help for a drug problem.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	LASTENSUOJELU	9
	2.1 Lastensuojelun avohuolto	9
	2.2 Sijaishuolto	10
	2.2.1 Huostaanotto ja kiireellinen sijoitus	10
	2.2.2 Sijoituksen syynä huumeiden käyttö.....	11
	2.3 Laitoshuolto	11
	2.3.1 Rajoitustoimenpiteet laitoshuollossa.....	12
	2.3.2 Laitoshuollon valvonta.....	14
	2.4 Erityinen huolenpito.....	14
3	NUORTEN HUUMEIDEN KÄYTTÖ JA SIIHEN PUUTTUMINEN.....	15
	3.1 Nuorten asenteet huumausaineita kohtaan.....	15
	3.2 Nuorten käyttämät huumausaineet.....	16
	3.3 Huumeriippuvuus.....	17
	3.4 Ennaltaehkäisevä päihdetyö.....	18
	3.5 Käytön tunnistaminen ja siihen puuttuminen	19
	3.6 Motivoiva haastattelu.....	20
	3.7 Avun hakeminen ja päihdepalvelut.....	21
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	22
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
	5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	23
	5.2 Tutkimuksen kohde.....	23
	5.3 Tutkimusmenetelmä.....	23
	5.4 Aineiston keruu	24
	5.5 Analyysimenetelmä.....	24
	5.6 Eettisyys ja luotettavuus	25
6	TUTKIMUSTULOKSET	26

6.1 Työvuodet lastensuojeluyksikössä.....	26
6.2 Huumeiden käytön havainnointi ja ennaltaehkäisevä työ.....	26
6.3 Koulutus.....	28
6.4 Apua huumeongelmaan	29
6.5 Muita kommentteja	32
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	34
8 POHDINTA	37
LÄHTEET.....	40

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden työvuodet lastensuojeluyksikössä.	26
Kuvio 2. Huumeiden käytön havainnoinnin pääteemat.	27
Kuvio 3. Ennaltaehkäisevän työn pääteemat.	28
Kuvio 4. Koulutukseen liittyvät pääteemat.	29
Kuvio 5. Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden näkemys siitä ohjataanko nuori päihdepalveluihin.	30
Kuvio 6. Päihdepalveluihin ohjaamiseen vaikuttavien tekijöiden pääteemat.	30
Kuvio 7. Pääteemat nuoren saamaan apuun vaikuttavista tekijöistä.	31
Kuvio 8. Pääteemat muutoksia kaipaavissa tekijöissä.	32

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Saatekirje**LIITE 2.** Kyselylomake

1 JOHDANTO

Kiinnostus opinnäytetyöhön tuli omasta työkokemuksesta lastensuojelussa ja nuorisokodissa. Lastensuojelussa nousee monesti esille nuorten päihteiden käyttö. Alkoholin lisäksi esimerkiksi kannabiksen käyttö näkyy nuorisokodeissa. Oma kokemukseni on, että minulla ei ole välttämättä valmiuksia toimia nuorten kanssa, kun kyse on huumeongelmasta. Mieleeni nousi myös kysymys siitä, saavatko nuoret tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan. Tässä opinnäytetyössä puhutaan lapsista alle 18-vuotiaina ja nuorisokodin asiakkaina olevat nuoret ovat iältään 12–17-vuotiaita.

Opinnäytetyössä avataan teoriaa lastensuojelusta ja erityisesti laitoshuolloista ja sen mahdollisuuksista puuttua nuorten huumeiden käyttöön rajoitustoimenpiteillä. Teoriaosuudessa käsitellään myös nuorten asenteita huumeita kohtaan, huumeriippuvuutta, huumeongelmaan puuttumista ja hieman huumeongelman hoitoa.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja se toteutettiin kyselylomakkeen avulla nuorisokodin työntekijöille kesän 2017 aikana. Opinnäytetyössä tutkittiin lastensuojeluyksikön työntekijöiden valmiutta havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön sijaishuoltoyksikössä. Tutkimuksessa painotuttiin nimenomaan huumeiden käyttöön ja alkoholin käyttö jätettiin pois. Alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö on kuitenkin laskettu huumeiden käytöksi.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että työntekijät osasivat havainnoida huumeiden käyttöä. Puuttumisen keinoja koettiin olevan rajallisesti. Joillekin nuorille lastensuojelun keinot ovat riittäviä, mutta erilaisia keinoja puuttumiseen kaivattiin. Päivittävää ja syventävää koulutusta koettiin tarvitsevan nuoren huumeiden käyttöön puuttumiseen ja yleisesti liittyen huumausaineisiin. Työntekijät kokivat, että nuoret eivät saa tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun avulla edistetään lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun avulla pyritään ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia ja niihin pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen etu tulee ottaa aina ensisijaisesti huomioon lastensuojelun tarvetta arvioidessa. Esimerkiksi sijaishuolto on järjestettävä mahdollisimman nopeasti, jos se on lapsen edun kannalta tarpeen. Ensisijaisesti lastensuojelua yritetään järjestää avohuollon tukitoimilla. Lastensuojelulain mukaan alle 18-vuotias on lapsi. (L13.4.2007/417.)

Kunnalla on vastuu järjestää lastensuojelu tarpeita vastaavaksi ja tarvittavassa laajuudessa. Lasten ja heidän perheidensä täytyy saada laadultaan sellaista lastensuojelua, että sen avulla saadaan tarvittu apu ja tuki. (L13.4.2007/417.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa silloin, kun sosiaalityöntekijä toteaa jonkun näistä kohdista toteutuvaksi:” 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.” Asiakkuus alkaa myös silloin kun turvaudutaan kiireellisiin toimenpiteisiin tai lapselle tai perheelle annetaan muunlaista tukea. (L13.4.2007/417.)

2.1 Lastensuojelun avohuolto

Avohuolto toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempien tai huoltajien kanssa. Tukitoimia on tarjottava heti, kun lastensuojelun tarve on todettu. Avohuollon tukitoimet täytyy järjestää lapsen tarpeita vastaavasti yksilökohtaisesti. Tukitoimien täytyy olla monipuolisia esimerkiksi tukea perheen ongelmatilanteisiin, taloudellista tukea, tehostettua perhetyötä ja kuntoutumista tukevaa muuta huoltoa. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena myös laitokseen joko yhdessä vanhempiensa kanssa tai yksin. Sijoitus perustuu huoltajan ja 12 vuotta täytäneen lapsen suostumukseen. Avohuollon sijoitus on aina lyhytaikainen sijoitus. (L13.4.2007/417). Toistuvia avohuollon sijoituksia on vältettävä. Avohuollon tukitoimena sijoitettuun lapseen ei voida lastensuojeluyksikössä soveltaa rajoitus-

toimenpiteitä. (Saastamoinen 2010, 59–62.)

2.2 Sijaishuolto

“Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.” (L13.4.2007/417).

Sijaishuoltoon kuuluu aina lapsen arjesta huolehtiminen, hoito ja kasvatusta. Nämä ovat myös tiukasti toisiinsa kytkettyjä. Sijaishuollossa arvioidaan jokainen lapsi yksilöllisesti ja huolto on aina lapsilähtöistä. Lapselle pitää tarjota tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö ja hänellä pitää olla mahdollisuus fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen. Myös hänen yksityisyyttään täytyy kunnioittaa. (Saastamoinen 2010, 2.)

Lapsen täytyy saada tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Hänen täytyy saada tuntea itsensä myös hyväksytyksi ja saada tarvittavaa hellyyttä, turvaa ja huolenpitoa. Sijaishuoltoon kuuluu vahvasti lapsen erityistarpeiden huomiointi ja normaalin kehityksen tukeminen. Sijaishuollossa lasta opetetaan myös ottamaan vastuuta omista teoistaan asettamalla rajoja. Lapsi ottaa vastuuta myös yleisesti arjen sujumisesta. (Saastamoinen 2010, 3.)

2.2.1 Huostaanotto ja kiireellinen sijoitus

Jos huostaanoton edellytykset täyttyvät lapsen kohdalla, on hänellä oikeus tulla huostaan otetuksi. Tällöin sosiaalihuollolla on velvollisuus järjestää lapselle hänen tarpeitaan vastaava sijaishuoltopaikka. Sijaishuoltopaikka voidaan huostaanoton aikana muuttaa, jos se on lapsen tarpeita vastaavaa. Lastensuojelulain mukaan lapsi voidaan huostaan ottaa kahdella eri perusteella: Lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä esimerkiksi päihteitä. Huostaanoton edellytyksenä on myös se, että avohuollon tukitoimet ovat olleet riittämättömiä tai eivät ole olleet sopivia. Avohuollon tukitoimia ei voida järjestää sel-

laisessa tilanteessa, jossa niitä ei olla valmiita vastaanottamaan. (Saastamoinen 2010, 22–24.)

Akuutissa tilanteessa lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti esimerkiksi lastensuojeluyksikköön. Kiireellinen sijoitus vastaa hyvin paljon huostaanottoa, mutta on kestoltaan lyhyempi. Sijoituksen aikana selvitetään rauhassa lapsen tilannetta. (Saastamoinen 2010, 40.)

2.2.2 Sijoituksen syynä huumeiden käyttö

THL:n tutkimuksessa ”Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset” (2016, 72, 81) ilmenee, että tilanteissa joissa lapsen tai nuoren kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt ovat olleet lapsen tai nuoren ongelmallinen käyttäytyminen, huumeiden käyttö on vaikuttanut paljon 13 % ja vähän 15 % päätöksiin. Tämä oli yllättävän vähäistä, vaikka puolet aineistosta oli teini-ikäisiä. Kuitenkin teini-ikäisten kohdalla arvioitiin noin 23 prosentilla olevan paljon huumeiden käyttöä ja vähän 26 prosentilla. Tutkimuksessa käy myös ilmi, että suurin osa lapsista, joilla todettiin päihdeongelma, ei ollut saanut päihdepalveluja tai ei ollut ottanut sitä vastaan.

2.3 Laitoshuolto

Yksi sijaishuollon muodoista on laitoshuolto. Sitä voidaan toteuttaa muun muassa lastenkodeissa, nuorisokodeissa, vastaanottokodeissa sekä koulukodeissa. Lastensuojelulaitokset ovat pääasiassa valtion, kunnan tai yksityisen palveluntarjoajan alaisia. Pääasiassa laitoshuoltoon sijoitetaan sellaisia lapsia ja nuoria jotka ovat vaikeahoitoisia ja tarvitsevat erityisosaamista työntekijöiltä. Jos lapsen sijoitus on väliaikainen, on laitoshuolto yleensä hyvä vaihtoehto sijoitukselle. Murrosikäiselle lapselle laitoshuolto on yleensä tarkoituksenmukaisin ratkaisu sijoitukselle. Laitoshuoltoon kuuluu aina tiivis yhteistyö lapsen huoltajien välillä. (Saastamoinen 2010, 10–11.)

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelulaitoksen täytyy olla tilava kodinomainen perheasunto, jossa viihtyvyys on turvattu. Varsinkin murrosikäisellä lapsella tulisi olla oma huone, jossa on sängyn lisäksi myös muita huonekaluja. Yhdessä yksi-

kössä saadaan hoitaa enimmillään seitsemää lasta tai nuorta. (Saastamoinen 2010, 92, 94.)

Laitoksessa täytyy olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävässä toimivaa työntekijää. Työntekijöiden määrän täytyy olla riittävää ja hoidon tarpeeseen vastaava. Lastensuojelulaitoksessa työskenteleviltä vaaditaan vahvaa ammattitaitoa, kykyä työskennellä vaikeissa tilanteissa ja pitkäjänteisyyttä. Vaativissa hoito- ja kasvatustehtävissä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa pidetään erityisen sopivana lastensuojelulaitokseen. Myös sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai esimerkiksi nuorisotoimen tutkinto sopii muihin hoito- ja kasvatustehtäviin. Tämän lisäksi lastensuojeluyksikössä täytyy huomioida sen asiakaskunnan erityistarpeet. Henkilökunnasta täytyy löytyä alan koulutuksen ja työkokemuksen omaavia työntekijöitä esimerkiksi silloin, jos yksikkö on erikoistunut päihde- ja huumeriippuvaisten nuorten hoitoon. (Saastamoinen 2010, 93–98.)

2.3.1 Rajoitustoimenpiteet laitoshuollossa

Jos sijaishuolto järjestetään laitoshuollossa, voidaan lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä käyttää (Saastamoinen 2010, 11). Niillä on tarkoitus varmistaa huostaanoton tarkoituksen toteutuminen ja lapsen, toisen henkilön tai omaisuuden suojaaminen. Rajoituksia ei saa käyttää rangaistuksena. (Saastamoinen 2010, 149–150, 177.)

Alla käydään pintapuolisesti läpi sellaisia rajoitustoimenpiteitä jolla voidaan muun muassa puuttua nuorten huumeiden käyttöön.

Aineiden ja esineiden haltuunotto: Esimerkiksi päihtymystarkoitukseen käytettävät aineet tai esineet on otettava lastensuojelulaitoksen haltuun. Näitä voi olla muun muassa huumausaineet tai niihin luokiteltavat aineet, vesipiiput ja lääke-ruiskut. (Saastamoinen 2010, 213–214.)

Henkilöntarkastus: On perusteltu syy epäillä, että nuorella on yllään (vaatteissaan, laukussaan) esimerkiksi päihtymystarkoitukseen käytettäviä aineita. Yleensä tarkastuksessa tyhjennetään nuoren taskut, vaatteet ja laukku tutkitaan. (Saastamoinen 2010, 224–225.)

Henkilönkatsastus: Perusteltu syy epäillä nuoren käyttäneen päihteitä. Tavoitteena on esimerkiksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa havaita nuoren mahdollinen huumeiden käyttö. Henkilönkatsastus voi olla esimerkiksi virtsanäytteen tai sylkinäytteen ottaminen. (Saastamoinen 2010, 230–232.)

Omaisuu den tai tilojen tarkastaminen: On perusteltua epäillä, että nuorella on hallussaan päihteitä tai niiden käyttöön tarkoitettuja esineitä. Rajoitustoimenpiteellä voidaan valvoa huumeiden käyttöä tai niiden kuljettamista laitokseen. (Saastamoinen 2010, 238–240.)

Liikkumisvapauden rajoittaminen: Nuorelle voidaan asettaa kielto poistua laitoksen alueelta, jos se on huollon kannalta välttämätöntä ja se on lapsen edun mukaista. Tämän lisäksi joko sijaishuoltoon johtanut päätös pitää johtua siitä, että nuori on vaarantanut terveyttään esimerkiksi käyttämällä huumeita tai nuori laitoksessa ollessaan esimerkiksi käyttää huumeita tai liikkumisvapauden rajoitus on muuten huollon kannalta tarpeen. (Saastamoinen 2010, 258–261.)

Rajoitus on voimassa vain sen aikaa kuin se on huollon kannalta välttämätöntä. Ilman uutta päätöstä se ei voi kestää yli seitsemää (7) vuorokautta. Yhtäjaksoisesti nuoren liikkumista voidaan rajoittaa maksimissaan 30 vuorokautta. (Saastamoinen 2010, 258.)

Eristäminen: Nuoren käyttäytyminen on itselleen tai muille vaaraksi tai muusta perustellusta syystä hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristämistä käytetään vain äärimmäisissä tapauksissa. Eristäminen on sallittu vasta, kun nuori tai lapsi käyttäytyy vaarallisesti. Sitä ei voida tehdä ennaltaehkäisevästi. Esimerkiksi pelkkä voimakas päihtynyt tila ei riitä eristämispäätökseen, mutta jos nuori käyttäytyy vaarallisesti on siihen perusteet. (Saastamoinen 2010, 265–267.)

Eristäminen voi kestää yhdellä päätöksellä maksimissaan 24 tuntia ja uudellakin päätöksellä vain 48 tuntia (Saastamoinen 2010, 265).

2.3.2 Laitoshuollon valvonta

Sijoittanut kunta on lastensuojelulain mukaan velvoitettu valvomaan, että lapsi saa laitoshuollossa tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. Valvontaa tekevät myös sijoituskunta ja aluehallintovirasto. Epäkohdat on ilmoitettava sijoituskunnalle ja aluehallintovirastoon salassapitovelvoitteiden estämättä. (L13.4.2007/417.) Aluehallintoviraston tehtävänä on myös järjestää tarkastuskäyntejä lastensuojelulaitoksiin, joiden tarkoituksena on valvoa erityisesti rajoitustoimenpiteiden käyttöä. (L13.4.2007/417).

Ilmoituksia voidaan tehdä esimerkiksi yleisesti sijaishuoltopaikkaan liittyen, varustetasoon, hoidon riittämättömyyteen, kohteluun, hoidon ja huolenpidon toteutukseen liittyen. Tilanteet olisi tarkoitus selvittää mahdollisimman pian avoimella otteella eri toimijoiden kanssa. Valvonnassa on hyvä muistaa, että se on ennen kaikkea yhteistä kehittämistä ja koulutusta. (Saastamoinen 2010, 99–100.)

Jos puutteita havaitaan, aluehallintovirasto antaa määräyksen niiden korjaamiseksi tietyssä määräajassa. Asianomainen veloitetaan toimimaan aluehallintoviraston määräämällä tavalla sakon uhalla tai sillä uhalla, että toiminta keskeytetään tai esimerkiksi toimintayksikön osan käyttö kielletään. (Saastamoinen 2010, 101.)

2.4 Erityinen huolenpito

Jos lapsen käyttäytyminen vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään, voidaan hänet siirtää erityisen huolenpidon yksikköön. Erityiseen huolenpitoon voidaan ryhtyä esimerkiksi silloin, kun on tarkoitus katkaista nuoren vakava päihteiden käyttö. Erityisen huolenpidon aikana nuoren kanssa työskennellään intensiivisesti tarkoituksena lopettaa vahingoittava käyttäytyminen. Hoito tapahtuu laitoksen tiloissa ja mahdolliset ulkoilut tapahtuvat aina luvan kanssa ja henkilökunnan valvonnassa. Sosiaalityöntekijä tekee päätöksen erityisestä huolenpidosta. Lapsen tilanne täytyy ennen päätöksen tekemistä arvioida moniammatillisesti. Erityinen huolenpito voi kestää enintään 30 vuorokautta tai erittäin painavasta syystä sitä voidaan jatkaa enintään 60 vuorokautta. (THL 2017 a.)

3 NUORTEN HUUMEIDEN KÄYTTÖ JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Nuorten huumekekeilu ei aina johda säännölliseen käyttöön tai väärinkäyttöön. Vain pienelle osalle huumeita kokeilleista siitä tulee ongelma. (Rogers & Goldstein 2012, 207.) Jos nuori ei käytä alkoholia tai hän ei tupakoi, on hyvin pieni riski siihen, että hän kokeilisi huumeita (Fröjd, Kaltiala-Heino, Ranta, Pahlen & Marttunen 2009, 19).

Suomessa huumeet ovat laittomia (Fröjd ym. 2009, 20). Huumausainelain tarkoituksena on vähentää huumausaineista johtuvia terveysriskejä. Huumausaineiden käyttö suomessa on kiellettyä. Myös muun muassa sen hallussapito, kauppaaminen ja maahantuonti on kiellettyä. (L30.5.2008/373). Päihdehuollolla pyritään ehkäisemään ja vähentämään päihteiden ongelmakäyttöä Suomessa. Ongelmakäyttöön voi liittyä myös sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Tarkoituksena on edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä. Päihteeksi luokitellaan päihtymystarkoituksessa käytettävät aineet. (L17.1.1986/41.)

3.1 Nuorten asenteet huumausaineita kohtaan

Huumeiden käytöllä nuori voi yrittää erottautua tai samaistua. Nuorella on huumeiden käytön avulla mahdollisuus rikkoa omia rajojaan ja myös ympäristön ja yhteiskunnan asettamia normeja. Käytöllä voidaan paeta myös henkistä huonoa oloa. Huumeita käyttäessään nuori ottaa kantaa oman identiteettinsä rakentamiseen. Identiteetti rakentuu suhteessa toisiin ja sitä ilmennetään erilaisella toiminnalla. (Väyrynen 2009, 108–109.)

ESPAD-tutkimus on Eurooppalainen koululaistutkimus nuorten päihteiden käytöstä. Tutkimusta on tehty Suomessa vuodesta 1995 lähtien aina neljän vuoden välein. (Raitasalo, Huhtanen, Miekkala 2016, 3.) ESPAD-tutkimuksessa (2016) tulee ilmi, että enemmistö nuorista pitää huumeiden säännöllistä käyttöä riskinä. Vuonna 2015 asenteet ovat edelleen lieventyneet aikaisemmasta tutkimuksesta vuonna 2011. Noin puolet kyselyyn vastanneista ei näe kannabiskokeiluissa mitään riskejä tai hyvin vähäisiä riskejä. Viidennes nuorista piti riskejä suurina.

Vuonna 2015 oli myös vähemmän heitä, jotka pitivät kannabiksen säännöllisen käytön riskejä suurina. Myös ekstaasin ja amfetamiinin kokeiluun ei nähty liittyvän suuria riskejä. Ekstaasin kohdalla 26 % ei nähnyt siinä mitään riskiä tai piti niitä vähäisinä. 26 % kuitenkin piti riskejä suurina.

3.2 Nuorten käyttämät huumeaineet

ESPAD-tutkimuksessa (2016) käy ilmi, että nuorten alkoholin ja lääkkeiden yhtäaikainen käyttö on kääntynyt nousuun vuoden 2007 jälkeen. Vuonna 2015 nuorten alkoholin ja lääkkeiden käyttö oli lähtenyt laskuun. Pojista kolme prosenttia ja tytöistä seitsemän prosenttia oli käyttänyt alkoholia ja lääkkeitä yhtäaikaisesti. Käyttö on kuitenkin pääasiassa kokeiluluontoista.

Liimojen ja liuottimienkin käyttö näyttää olevan kokeiluluontoista, mutta se on lisääntynyt jatkuvasti vuodesta 1995 lähtien. Liuottimien haistelu ei yleensä jatku nuoruuden kokeiluiden jälkeen. (Raitasalo ym. 2012, 22.) Vuoden 2011 jälkeen liimojen ja liuottimien haistelu on vähentynyt edelleen (Raitasalo ym. 2016, 22).

Kannabista käytetään Suomessa eniten. Sen käyttö on yleistynyt 15–24-vuotiaiden keskuudessa. 1 % pojista kertoo käyttäneensä kannabista yli 40 kertaa. 11 % nuorista on kokeillut kannabista vuoden 2011 aikana. Ensimmäisenä kokeiltu huume on yleensä kannabis. Joidenkin kohdalla kannabiksen käyttö voi johtaa muidenkin huumeaineiden kokeiluun, mutta harvemmin peruskouluikäisillä. (Raitasalo ym. 2012, 22–23.) Vuonna 2015 10 % pojista ja 7 % tytöistä on joskus kokeillut kannabista. (Raitasalo ym. 2016, 23).

Suonensisäisiä huumeita ei juurikaan käytetä peruskouluikäisenä. Kyselytutkimuksen mukaan 0–2 % nuorista on kokeillut niin sanottuja kovia huumeita. (Raitasalo ym. 2012, 23.) Vuonna 2015 kolme prosenttia kyselyyn vastanneista kertoi kokeilleensa jotain muuta huumetta kuin kannabista (Raitasalo ym. 2016, 24).

Vuonna 2015 ESPAD-tutkimuksissa (2016) selvitettiin myös eri huumeiden yhtäaikaista käyttöä. 6 % pojista kertoi käyttävänsä joskus yhtä aikaa alkoholia ja kannabista. Tyttöjen osuus oli 5 %. Tyttöillä korostui alkoholin ja lääkkeiden yhtäaikainen käyttö.

3.3 Huumeriippuvuus

Päihteiden käyttö jaottuu yleensä neljään eri vaiheeseen: kokeiluun, säännölliseen käyttöön, väärinkäyttöön ja riippuvuuteen. Vaiheita on kuitenkin vaikea erottaa toisistaan. (Rogers & Goldstein 2012, 39.)

Kokeiluvaiheessa päihteiden käyttö on yleensä suunnittelematonta ja sitä tapahtuu vain harvoin. Yleensä kokeilu tapahtuu vanhempia uhmatakseen ja nuori voi tuntea itsensä aikuismaisemmaksi. Nuorilla on myös matala toleranssi päihteisiin, joten myös päihteiden määrät ovat pieniä. Yleensä kokeiluvaiheessa nuori käyttää niin sanottuja porttihuumeita joita on tupakka, alkoholi ja kannabis. Porttihuumeiden käyttö lisää todennäköisyyttä myös vahvempien huumeiden käyttöön. (Rogers & Goldstein 2012, 42–43.)

Kun päihteitä on käytetty jo enemmän kuin muutaman kerran, on kyse päihteen säännöllisestä käytöstä. Nuoret saattavat kuitenkin itse ajatella olevansa vain kokeilijoita. Tällöin päihteiden käyttö on jatkuvaa ja se on suunnitelmallista. Käyttö myös yleensä lisääntyy, mutta nuori edelleen hallitsee käytön ja tekee siihen liittyviä päätöksiä. (Rogers & Goldstein 2012, 44.)

Väärinkäyttöön siirryttäessä huumeet ovat keskiössä eikä niiden vaikutuksenalaisena tehtävä toiminta. Tällöin muu tekeminen esimerkiksi elokuviin lähteminen jää toissijaiseksi asiaksi. Myös huumeiden yksin käyttäminen lisääntyy. Nuori voi myös tehdä lupauksia käytön lopettamisesta, mutta ei pystykään siihen. Käyttökertojen määrä viikon aikana lisääntyy ja rahaa kuluu enemmän. (Rogers & Goldstein 2012, 44–46.)

Riippuvuusvaihe muistuttaa hyvin paljon väärinkäyttöä. Tässä vaiheessa nuori käyttää huumeita pakonomaisesti ja se voi aiheuttaa päihteiden käyttöä myös silloin kuin päihteitä ei edes ollut tarkoitus käyttää. Käyttöä ei pystytä enää kontrolloimaan. (Rogers & Goldstein 2012, 46.)

Mitä nuorempana huumeiden käyttö aloitetaan, sitä todennäköisempää on, että käyttö jatkuu riippuvuuteen asti. Käytön vaiheet etenevät nopeammin nuorella ihmisellä eli riippuvuus syntyy nopeammin. (Rogers & Goldstein 2012, 41.)

Huumekuolemat ovat Suomessa lisääntymään päin ja uhri on yleensä nuori käyttäjä (Fröjd ym. 2009, 20).

Ranskassa tehdyssä tutkimuksessa kävi ilmi, että kaksi kolmasosaa alle 12-vuotiaana kannabista kokeilleista nuorista olivat päivittäisiä kannabiksen käyttäjiä 17-vuotiaana. Nuoret jotka eivät aloittaneet kannabiksen polttamista ennen 16–17 ikävuotta olivat useammin vain satunnaisia käyttäjiä. (EMCDDA 2007, 9.)

3.4 Ennaltaehkäisevä päihdetyö

Ennaltaehkäisevällä päihdetyöllä pyritään ennaltaehkäisemään ja vähentämään päihhteiden käytöstä aiheutuvaa haittaa. Sen tarkoituksena on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.) Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja ohjaa ennaltaehkäisevää työtä koko maassa. Laki ennaltaehkäisevästä päihdetyöstä velvoittaa myös kuntia vastaamaan työn järjestymisestä alueellaan. Tähän kuuluu päihdeolojen seuranta, tiedotus, tieto päihdehaitoista kaikille, tukea ehkäisevän työn osaamista ja ennaltaehkäisevän päihdetyön edistäminen muun muassa sosiaali- ja terveyshuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa. (L24.4.2015/523.)

Koulujen opetussuunnitelmaan kuuluu ennaltaehkäisevä päihdetyö. Se koostuu muun muassa moniammatillisesta yhteistyöstä, kasvun ja kehityksen tukemisesta, päihdeopetuksesta- ja kasvatuksesta ja hyvästä yhteistyöstä kotien kanssa. Ulkopuoliset luennoitsijat saattavat käydä kouluissa kertomassa päihhteiden vaaroista tai voivat järjestää yhdessä koulun kanssa teemapäiviä. Tärkeää päihdetyössä on erityisesti intensiivisyys, kesto, toisto, vuorovaikutus ja keskustelu. (THL 2017 b.) Järjestöistä esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön EHYT ry (2017) tekee ennaltaehkäisevää päihdetyötä. Järjestö tuottaa erilaisia koulutuksia, menetelmiä, tietoa ja apua terveiden elämäntapojen pohjaksi.

Kotona ennaltaehkäisevää päihdetyötä voi tehdä esimerkiksi television ja elokuvien avulla. Ne luovat tietynlaisia mielikuvia huumeiden käytöstä ja niistä olisi hyvä rakentaa keskustelua nuorten kanssa. Keskustelussa tulisi kuitenkin välttää saarnaamista ja johtopäätöksen teon voi jättää nuorelle itselleen. Myös hyvän yhtey-

den pitäminen nuoren ja vanhemman välillä toimii ennaltaehkäisevästi ja antaa mahdollisuuksia keskustelulle. (Fröjd ym. 2009, 32.)

3.5 Käytön tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Päihdekäytön kokeiluvaiheessa nuoren omat vanhemmat ovat parasta hoitoa. Nuoren käytös voi muuttua, kun huumeiden käyttöön puututaan ajoissa ja kotona tehdään muutoksia. (Rogers & Goldstein 2012, 155.)

Säännöllisessä huumeiden käytössä nuoren arvosanat koulussa voivat laskea, hän saattaa luopua harrastuksistaan ja kaveripiiri muuttuu. Nuoret tarvitsevat päihteitä varten vanhempia tuttavuuksia ja rahaa kuluu enemmän. Käytön laajuutta saateen vähätellä tai asioille keksitään tekosyitä. Kun käyttö on edennyt väärinkäyttöön, voi nuorella olla masentuneisuutta, eristäytytään ystävistä ja rahaa kuluu entistä enemmän. Tällöin voi esiintyä myös pidätyksiä, rattijuopumuksia, koulunkäynti saattaa loppua kokonaan tai nuori siirretään toiseen kouluun. Riippuvuusvaiheessa nuoren ulkonäössä voi tapahtua muutoksia. Hän saattaa laihtua, olla jatkuvasti sairas, hygieniasta huolehtiminen on huonoa ja muisti saattaa pätkiä. Nuori voi olla masentunut ja hänellä voi olla itsemurha-ajatuksia. Nuori saattaa kuitenkin edelleen kieltää huumeiden olevan ongelma. (Rogers & Goldstein 2012, 44–47.)

Yleensä nuorten huumeiden käyttöön puututaan silloin, kun nuoren ajatellaan vaarantavan hyvinvointinsa ja terveytensä. Tavoitteena on suojella nuorta huumeiden käytöstä aiheutuvilta haitoilta ja estää nuoren marginalisoitumista yhteiskunnasta. Jos nuori ei koe huumeiden käyttöä ongelmana, aiheuttaa siihen puuttuminen lastensuojelun tai keskustelun kautta monesti nuoren puolelta vastustusta. Yleensä nuoren ja puuttuvan tahon näkemys käytön vaarallisuudesta voivat erota radikaalisti toisistaan. Käyttöön puuttuttaessa nuori joutuu tarkastelemaan omaa toimintaansa eri näkökulmasta. Pahimmillaan väliintulo voi aiheuttaa nuoressa suurta uhmaa, joka aiheuttaa vain huumeiden käytön lisääntymistä. Kodittomien nuorten ja puuttuvan tahon valtasuhde on yleensä aina epäsymmetrinen ja tämän takia niiden välille syntyy lähes aina ristiriitatilanne. (Väyrynen 2009, 107–116).

Poikien ja tyttöjen huumeiden käyttöön puuttumisessa on havaittu eroja. Poikien kohdalla puututaan yleensä häiriökäyttäytymiseen kun taas tyttöjen kohdalla häiriökäyttäytymisen nähdään johtuvan nimenomaan huumeista. Tyttöjen kohdalla käyttöön on puututtu välittömästi, kun taas poikien kohdalla häiriökäyttäytymisen syyksi ei välttämättä ajatella huumeita. (Väyrynen 2009, 112.)

Luennointi, nuoren pelottelu ja yhdensuuntaiset keskustelut harvemmin toimivat päihdeiden käyttöön puuttumisessa. Nuorten kanssa olisi tärkeää puhua huumeiden käytöstä positiivisella asenteella, olla läsnä, jättää heille avoimia kysymyksiä ja on myös hyvä välttää erityisen kielteisiä ilmauksia esimerkiksi nuoren haukkumista. (Partnership for Drug-Free Kids 2014, 1.)

3.6 Motivoiva haastattelu

Nuorten päihdehoidossa käytetään yleensä menetelmiä joilla pyritään käyttäytymis- ja asennemuutoksiin. Tähän käytetään muun muassa motivoivaa haastattelua. (Suomen mielenterveysseura 2017.) Motivoivasta haastattelusta on tehty tutkimuksia nuorten kannabiksen käyttöön liittyen. Tutkimuksissa on havaittu motivoivan haastattelun vähentävän nuorten kannabiksen käyttöä. Tämän työskentelyn lisäksi voidaan käyttää asiakkaan palkitsemista puhtaasta huumeseuasta. Kaikissa tutkimuksissa yhteyttä huumeidenkäytön vähentämisen ja motivoivan haastattelun välillä ei kuitenkaan ole. (Lahti 2008, 91.)

Motivoivassa haastattelussa on tarkoitus saada henkilö ratkaisemaan motiiviristiriitoja. Motiiviristiriita syntyy silloin, kun joku asia tuottaa hyvää oloa, mutta samalla se aiheuttaa myös haittaa. Motivoivassa haastattelussa erityisen tärkeää on henkilön sisäinen motivaatio. Ulkoisella paineella ja pakolla tulokset ovat yleensä vain lyhytaikaisia. (Koski-Jännes 2008, 42–43.)

Erityisen tärkeää motivoivassa haastattelussa on päihdetyöntekijän ja asiakkaan suhde. Sen täytyy olla tasa-arvoista, vastavuoroista, ystävällistä ja arvostavaa. Kehtään ei myöskään pakoteta muutokseen. Monesti tärkeää on myös kannustava ja tukeva työote. (Koski-Jännes 2008, 45–46, 49.)

Motivoivaan haastatteluun liittyy neljä perustaitoa. 1. Vahvistamisella tuetaan asiakkaan itsetuntoa ja tuodaan esiin asiakkaan vahvuuksia. Riippuvuus voi usein aiheuttaa heikennystä itsetunnossa. 2. Avointen kysymysten käyttö on haastatteluun on erityisen suositeltua. Näin saadaan esille asiakkaan ajattelua mahdollisimman hyvin. Avoimet kysymykset ovat sellaisia joihin ei voi vastata vain kyllä tai ei. 3. Heijastavalla kuuntelulla pyritään varmistamaan, että asiakas on ymmärretty oikein. Samalla sen avulla haastateltava voidaan saada täydentämään kertomustaan. 4. Tiivistämisellä kootaan yhteen asiakkaan sanomat asiat. Tämä osoittaa, että asiakasta kuunnellaan ja hän voi tarvittaessa korjata jotain väärinymmärrettyä. (Koski-Jännes 2008, 50–53.) Myös muutospuhe on oleellinen osa motivoivaa haastattelua. Se tarkoittaa asiakkaan puhetta esimerkiksi päihdeongelman haitoista ja muutoksen hyvistä puolista. Tähän liittyy vahvistavat kommentit silloin kun asiakas on toiminut tavoitteidensa mukaisesti. (Koski-Jännes 2008, 54.)

3.7 Avun hakeminen ja päihdepalvelut

Kunnalla on velvollisuus tarjota tarvittavia päihdehuollon palveluita. Sen pitää olla sisällöltä ja laadulta tarpeita vastaavaa. Päihdehuollon palveluilla vähennetään ja ehkäistään päihteiden ongelmakäyttöä ja siitä aiheutuvia muita ongelmia esimerkiksi sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Palveluita on annettava henkilölle jolla on palvelulle tarvetta. Palvelua on annettava myös perheelle ja muille läheisille. (L17.1.1986/41.)

Erilaisista hoitopaikoista on hyvä tehdä tutkimusta etukäteen. On hyvä selvittää löytyykö läheltä nuorille suunnattu päihdeyksikkö. Suomessa apua saa muun muassa A-klinikalta, A-nuorisoklinikalta, koulusta, terveydenhuollosta ja erilaisilta järjestöiltä. Nuorelle suositellaan päihdeongelmaan yleensä avohoitoa. Se tapahtuu ammatillisella otteella ja avohoito sisältää yleensä ryhmäterapiaa. Hyvässä hoidossa myös koko perhe otetaan mukaan hoitoprosessiin. (Rogers & Goldstein 2012, 166, 169.)

Jos nuori ei suostu vapaaehtoisesti päihdehoitoon, voidaan se toteuttaa lastensuojelun pakkotoimin. Nuori voidaan ottaa huostaan ja sijoittaa esimerkiksi lastensuojelulaitokseen. (Suomen mielenterveysseura 2017.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Sosiaalialan jatkotutkinnon opinnäytetyö on tehty liittyen päihteiden käytön varhaiseen puuttumiseen Helsingin lastensuojelulaitoksissa. Tutkimuksessa käytettiin menetelmänä aineiston systematisointia ja syöttämistä Excel –taulukkoon. Tulokset jaettiin toiminnallisiin kokonaisuuksiin joita olivat lastenkodit, nuorisokodit ja vastaanottokeskukset. Laskennallisilla menetelmillä määriteltiin päihteiden käytön esiintyvyyttä Helsingin lastensuojelun sijaishuollossa kussakin toiminnallisessa kokonaisuudessa vuosina 2001–2004. Tutkimukseen kuului myös kysely laitoksen johtajille, jossa oli pääasiassa avoimia kysymyksiä, mutta myös suljettuja. (Konola 2005, 55)

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että nuorten päihteiden käyttö Helsingin lastensuojelulaitoksissa on yleistä. Yleisintä se on nuoriso- ja vastaanottokodeissa. (Konola 2005, 84.) Nuorisokodeissa 2003–2004 tapakäyttöä, ongelmakäyttöä ja erittäin ongelmallista käyttöä oli 45 %:lla. Yksittäisissä laitoksissa parhaimmillaan 83%:lla asiakkaista on ollut ajoittaista tai säännöllistä päihteiden käyttöä. (Konola 2005, 61.)

Tutkimuksessa todetaan, että nuoriso- ja vastaanottokoteihin tarvitaan päihdeohjelmaa asiakkaan kohtaamiseen ja huomiointiin hoidossa. Tutkimuotojen täytyy olla kunnossa ja päihteitä käyttävä asiakas pitää osata kohdata. Laitoksissa pitäisi muuttaa käytäntöjä siten, että puheeksi ottaminen on rutiinia. Henkilökunnan täytyy tietää myös millaisiin toimenpiteisiin ryhdytään, kun päihdeongelma on havaittu. (Konola 2005, 84–85.) Tutkimuksen kyselyssä laitoksien johtajille käy ilmi, että puolella laitoksista ei ole erityisiä menetelmiä päihteiden käytön tunnistamiseen. Sijaishuoltoyksiköissä nähtiin myös päihteiden käytön olevan hallinnassa. Yhdessä vastauksessa esiintyi huoli päihdetilanteesta ja asiakkaiden moniongelmaisuudesta. (Konola 2005, 65.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus toteutettiin lastensuojeluyksikköön kesän 2017 aikana. Työntekijät vastasivat tutkimukseen kyselylomakkeen avulla, jossa oli valmiiksi laaditut kysymykset. Tutkimus oli pääosin luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen ja aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaiset valmiudet työntekijöillä on havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön sijaishuollossa. Valitsin aiheen oman työkokemukseni perusteella sijaishuollosta. Nuorilla havaitaan usein huumeiden käyttöä, mutta keinot puuttumiseen voivat jäädä vähäisiksi lastensuojelun ja sijaishuollon avulla. Tavoitteena oli tuottaa lastensuojeluyksikölle sellaista materiaalia, jonka pohjalta voidaan kehittää yksikön toimintaa.

Päätutkimuskysymys: Millaiset valmiudet työntekijöillä on havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön sijaishuollossa?

Alatutkimuskysymyksiä: Mitä puutteita työntekijöiden osaamisessa on? Mistä tämä mahdollisesti johtuu? Millaista tarvetta lisäkoulutukseen on? Mitä apua nuoret saavat mahdolliseen huumeongelmaan?

5.2 Tutkimuksen kohde

Tutkimuksen kohteena oli Pohjanmaan alueella sijaitseva nuorisokoti. Tutkimus toteutettiin nuorisokodin kaikissa yksiköissä eli yhteensä kolmessa yksikössä. Yksiköt olivat 6–7 paikkaisia ja työntekijöitä yhdessä yksikössä oli noin 10–15. Lastensuojeluyksikön nuoret olivat iältään 12–17 -vuotiaita.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella pyritään saamaan vastauksia ilman tilastollisia menetelmiä. Määrällisissä tutkimuksissa tuloksia kuvataan numeroilla ja luvuilla, mutta laadullisessa tutkimuksessa ilmiötä pyritään kuvaamaan, ymmärtämään ja tulkitsemaan erilai-

sin tavoin. (Kananen 2014, 18.) Kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen päädyttiin siksi, että sillä sai kattavampia vastauksia tutkimuskysymyksiin.

5.4 Aineiston keruu

Tutkimus toteutettiin käyttäen strukturoitua kyselylomaketta. Strukturoidut kysymykset ovat valmiiksi laadittuja ja niillä on myös valmiit vastausvaihtoehdot (Kananen 2008, 73–74). Lomakkeessa oli myös avoimia kysymyksiä, joilla vastaaja pystyi tarkentamaan ja perustelemaan vastaustaan. Avoimissa kysymyksissä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja (Hirsijärvi ym. 2001, 185).

Tutkimuskysymyksiä suunniteltiin jonkin verran yhdessä nuorisokodin johtajan kanssa. Lopullinen kysymysten muoto ja määrä valikoitui tutkimuskysymysten ja teorian mukaan. Kyselylomakkeeseen lisättiin avoimia kysymyksiä, jotta vastauksilla saataisiin tarkempaa tietoa. Pelkillä strukturoiduilla kysymyksillä olisi tutkimus voinut jäädä hyvin pintapuoliseksi.

Kyselylomakkeessa oli seitsemän suljettua ja kuusi avointa kysymystä. Tutkimusaineisto kerättiin lastensuojeluyksikköön työsuhteessa olevilta henkilöiltä. Kyselylomakkeet (liite 2) toimitettiin kesän aikana kahdesti yksiköihin ja kumpanakin kertana vastausaikaa oli annettu viisi vuorokautta. Kyselylomakkeet toimitettiin yksiköihin toisen kerran vastauksien vähyyden vuoksi. Vastauksien vähyyteen saattoi osaltaan vaikuttaa työntekijöiden kesälomat. Tämän takia toinen vastauskerta ajoitettiin, niin että osa työntekijöistä oli palannut lomaltaan, ja näin heilläkin oli mahdollisuus vastata kyselyyn.

5.5 Analyysimenetelmä

Kyselylomakkeen strukturoiduista kysymyksistä laskettiin vastausten määrät. Avoimet kysymykset analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja vastaukset myös kvantifioitiin laskien ilmaisuja. Aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet luodaan aineiston pohjalta (Kananen 2008, 90). Aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin etsien samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Nämä käsitteet ryhmiteltiin omaksi luokaksi ja niistä luotiin teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 101.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää

myös laskennallisia menetelmiä eli kvantifiointia muun muassa teemojen ja ilmaistujen laskemisessa (Kananen 2014, 143.) Yleisellä tasolla luokitellessa kvantifiointi on luotettavaa, mutta vastaukset yleisluontoisia. (Kananen 2008, 91.)

5.6 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyydessä on tärkeää rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien täytyy olla eettisesti hyväksytyjä. Aikaisempia tutkimuksia on kunnioitettava muun muassa viittaamalla niihin tekstissä asianmukaisesti. Myös tutkimuslupa täytyy olla hankittuna. (TENK 2017.)

Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä on tärkeää tutkimuksen riittävä dokumentaatio ja on syytä perustella tutkimuksessa tehdyt valinnat ja ratkaisut hyvin. Laadulliseenkin tutkimukseen on olemassa luotettavuuskriteereitä joita ovat muun muassa vahvistettavuus, arvioitavuus eli dokumentaatio, tulkinnan ristiriidattomuus, luotettavuus ja saturaatio. (Kananen 2014, 147.) Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta parantaa se, kun tutkimusprosessi on mahdollisimman tarkasti kuvattu kaikilta osin. (Hirsijärvi ym. 2001, 214).

Ennen tutkimuksen aloittamista, anottiin tutkimuslupa. Kyselylomakkeen kysymykset laadittiin niin, että varaa erilaisille tulkinnoille jäisi mahdollisimman vähän. Tutkimuksen aineisto kerättiin paperisena nimettömästi, jotta vastaajien anonymiteettiä kunnioitettiin. Tutkimusaineistoa pyrittiin saamaan mahdollisimman paljon, jotta tutkimuksen vastaukset olisivat mahdollisimman luotettavia ja yleistettävissä. Tutkimuksen analysoinnin jälkeen kyselylomakkeet hävitettiin asianmukaisesti.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Kyselylomakkeita jaettiin yhteensä 40 ja vastauksia saatiin 16 kappaletta. Kyselyn vastausprosentti oli 40 %. Tutkimusaineisto käsiteltiin luottamuksellisesti vastaajien anonymiteettiä kunnioittaen.

6.1 Työvuodet lastensuojeluyksikössä

Ensimmäisessä kysymyksessä kartoitettiin vastaajien työvuosia lastensuojeluyksikössä. Työvuodet oli jaettu kuuteen eri ryhmään: 0–5, 6–10, 11–15, 16–20, 21–30 ja enemmän kuin 30 vuotta.

Kuviosta (Kuvio 1) käy ilmi, että suurin osa eli kuusi henkilöä vastaajista oli työskennellyt lastensuojelussa 0–5 vuotta. Kyselyyn ei vastannut yhtään yli 30 vuotta lastensuojeluyksikössä työskennellyttä.

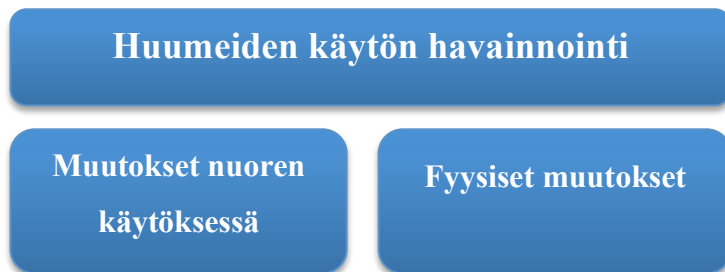

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden työvuodet lastensuojeluyksikössä.

6.2 Huumeiden käytön havainnointi ja ennaltaehkäisevä työ

Kaikki 16 vastaajaa olivat havainneet lastensuojeluyksikön nuorilla huumeiden käyttöä. Kysymystä oli tämän lisäksi tarkennettu avoimella kysymyksellä siitä, miten huumeiden käyttö näkyy.

Vastaukset jaottuivat kahteen pääteemaan (kuvio 2): Muutokset nuoren käytössä ja fyysiset muutokset.

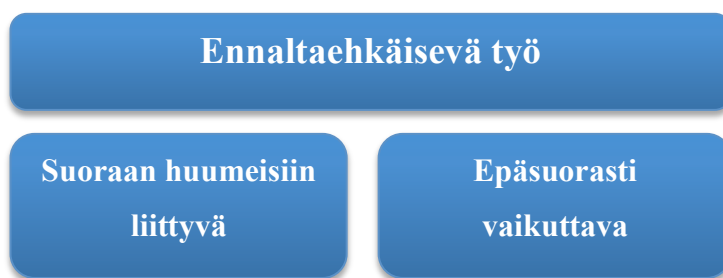
Kuvio 2. Huumeiden käytön havainnoinnin pääteemat.

Eniten mainintoja sai teema *muutokset nuoren käytöksessä* (15 mainintaa). Näistä mainittu muun muassa nuoren sekava käytös, vaihteleva mieliala, nuori saattaa olla öitä poissa eikä noudata talon sääntöjä. Rahantarve saattaa yllättäen kasvaa ja kaveripiirissä saattaa tapahtua muutoksia eikä kavereille löydy välttämättä nimiä. Asenteet huumeita kohtaan ovat selvästi myönteisempiä. Nuori saattaa myös itse kertoa käyttävänsä huumeita (2 mainintaa).

Nuorilla esiintyi myös *fyysisiä muutoksia* (5 mainintaa). Tähän teemaan nousi esille nuoren päihtynyt tila, laajentuneet pupillit ja vieroitusoireet. Positiivisilla huumeeseuloilla (7 mainintaa) voitiin vahvistaa nuoren mahdollinen huumeiden käyttö.

Kyselyyn vastanneista valtaosa (15/16) vastasi, että yksikössä tehdään ennaltaehkäisevää työtä liittyen huumeisiin. Yksi Työntekijöistä vastasi kielteisesti. Kysymystä oli tarkennettu avoimella kysymyksellä siitä miten tämä näkyy.

Avoimet vastaukset jaottuivat pääasiassa suoraan huumeisiin liittyviin teemoihin ja epäsuorasti vaikuttaviin teemoihin (kuvio 3).

Kuvio 3. Ennaltaehkäisevän työn pääteemat.

Suoraan huumeisiin liittyviin teemoihin sai eniten mainintoja (15 mainintaa) huumeista keskustelu nuoren kanssa. Joissakin vastauksissa kävi myös ilmi, että lastensuojeluyksikössä on materiaalia saatavilla (2 mainintaa) esimerkiksi paperisina julisteina seinillä. Nuorten kanssa on myös tehty tutustumiskäyntejä esimerkiksi Katkoon (1 maininta).

Epäsuorasti vaikuttavaan teemaan löytyi ilmaisia nuoren itsetunnon vahvistamisesta (2 mainintaa), mielekästä tekemistä vapaa-ajalle (4 mainintaa) ja luottamuksellinen suhde nuoreen (1 maininta).

Vastauksista kävi myös ilmi, että huumevalistusta tehdään yleensä vasta silloin kuin huumeiden käyttöä on nuoren kohdalla jo tapahtunut eli se ei olisi enää varsinaisesti ennaltaehkäisevää työtä (3 maininta).

6.3 Koulutus

Vastaajista yli puolet (10/15) oli ollut työnantajan järjestämässä koulutuksessa liittyen nuorten huumeiden käyttöön. Valtaosa (13/16) kyselyyn vastanneista työntekijöistä oli sitä mieltä, että heillä ei ole tarpeeksi koulutusta liittyen huumeiden käyttöön puuttumiseen. Vastaajista kolme vastasi, että heillä on tarpeeksi koulutusta. Kysymystä oli tarkennettu avoimella kysymyksellä siitä minkälaista koulutusta he ovat saaneet tai minkälaista koulutusta he kokevat tarvitsevan.

Avoimet vastaukset jaottuivat pääteemoihin (Kuvio 4): Aikaisempi koulutus, työnantajan järjestämä koulutus ja päivittävän koulutuksen tarve.

Kuvio 4. Koulutukseen liittyvät pääteemat.

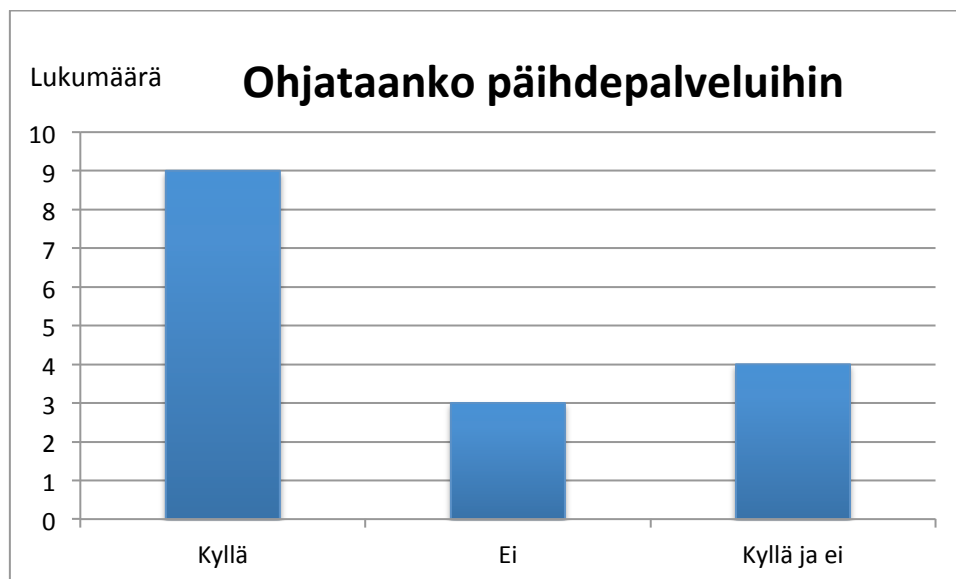
Aikaisemmassa koulutuksessa sosiaalialan koulutus sai mainintoja (4 mainintaa). Koettiin että sosionomilla on tarpeeksi koulutusta puuttua nuorten huumeiden käyttöön (1 ilmaisu). Moni sosiaalialan koulutuksesta vastauksessaan kertonut kaipasi myös lisäkoulutusta (3/4).

Työnantajan järjestämässä koulutuksessa kahdeksassa ilmaisussa kävi ilmi, että työntekijät olivat olleet päihdekoulutuksen lyhytkursseilla. Koulutukset eivät ole sisällöltään vastanneet odotuksia (2 mainintaa). Työpaikalla on myös saatu perehdytystä huumeiden käyttöön puuttumiseen (1 maininta). Myös lastensuojelun täydennyskoulutus nähtiin hyvänä (1 ilmaisu).

Päivittävän koulutuksen tarpeessa Kuudessa ilmaisussa kävi ilmi, että työntekijät kaipaavat syventävää ja päivittävää koulutusta liittyen huumeiden käyttöön puuttumiseen. Koulutusta kaivattiin tasaisin väliajoin, jotta pysyisi ajan tasalla huume-trendeissä. Myös huumausaineisiin ja päihtyneen nuoren kohtaamiseen kaivattiin koulutusta (2 ilmaisu). Vastauksissa kävi myös ilmi, että päihteiden käytön taustalla oleviin mielenterveysongelmiin tarvitsisi myös koulutusta (1 ilmaisu).

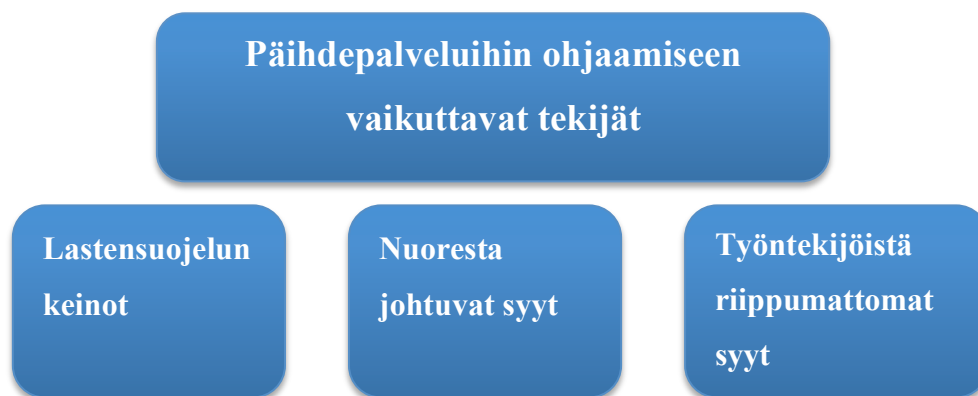
6.4 Apua huumeongelmaan

Valtaosa vastaajista (9/16) oli sitä mieltä, että nuoret ohjataan päihdepalveluiden piiriin. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että ohjataan ja ei ohjata. (Kuvio 5.) Kysymystä oli tarkennettu avoimella kysymyksellä siitä, miksi nuorta ei ohjata päihdepalveluiden piiriin.

Kuvio 5. Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden näkemys siitä ohjataanko nuori päihdepalveluihin.

Avoimen kysymyksen vastaukset jakaantuivat kolmeen eri pääteemaan (Kuvio 6): Nuoresta johtuviin syihin, lastensuojelun keinoihin ja työntekijöistä riippumattomiin syihin.

Kuvio 6. Päihdepalveluihin ohjaamiseen vaikuttavien tekijöiden pääteemat.

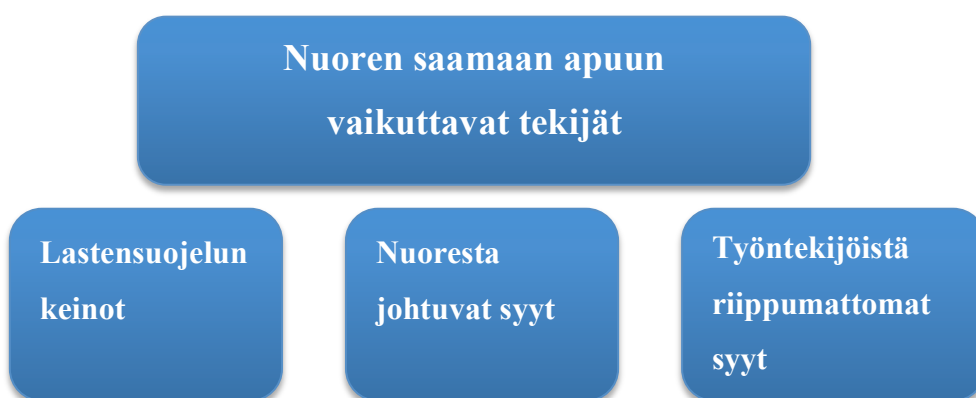
Nuoresta johtuvissa syissä nousi esiin neljä (4) ilmaisua nuoren haluttomuudesta ottaa apua vastaan ja yksi (1) ilmaisu erimielisyyksistä käytön vakavuudesta. Nuori ei koe päihteidenkäyttöä ongelmana ja palvelut liittyvät monesti vapaaehtoisuuteen ja nuoren omaan sitoutumiseen.

Lastensuojelun keinoihin vaikuttaa nousi esiin kolme (3) mainintaa siitä, että nuoret ohjataan liian harvoin päihdepalveluihin. Neljä (4) ilmaisua oli siitä, että lastensuojelun asiakkaana nuoret ovat jo avun piirissä. Jos lastensuojelun apu on riittämätöntä, voidaan nuori ohjata myös kunnan tarjoamiin palveluihin. Lastensuojelulla on mahdollisuus ohjata nuori avun piiriin myös sijoittamalla erityisen huolenpidon yksikköön (1 maininta). Erityisen huolenpidon yksikköön nuori voidaan ohjata silloin kun huumeiden käyttö on hänelle hengenvaarallista eikä omassa yksikössä saada kontaktia. Ilmaisuja oli myös siitä että nuori ohjataan avun piiriin liian myöhään (1 ilmaisu).

Työntekijöistä riippumattomissa syissä nousi esiin kaksi eri ilmaisua: raha ratkaisee (2 ilmaisua) ja päihdepalveluita ei ole saatavilla (1 ilmaisu). On kallista sijoittaa päihteisiin erikoistuneisiin laitoksiin.

Kyselyyn vastanneista suurin osa (13/16) oli sitä mieltä, että nuoret eivät saa tarpeeksi apua huumeongelmaan ja kolme vastaajista oli sitä mieltä että nuoret saavat tarpeeksi apua. Kysymystä oli tarkennettu avoimella kysymyksellä siitä, miten tämä ilmenee.

Vastaukset jaottuivat kolmeen pääteemaan (Kuvio 7): Nuoresta johtuviin syihin, Lastensuojelun keinoihin ja työntekijöistä riippumattomiin syihin.

Kuvio 7. Pääteemat nuoren saamaan apuun vaikuttavista tekijöistä.

Lastensuojelun keinojen teemassa neljässä (4) vastauksessa oli ilmaisu, että keinot puuttumiseen ovat vähäisiä ja puututaan liian myöhään (3 ilmaisua). Lastensuoje-

lu osassa vastauksista nähtiin riittävänä toimenpiteenä (2 ilmaisua). Kaikille nuorille tarjotaan apua ja tukea. Osassa vastauksista Lastensuojelun toimet nähtiin riittämättöminä (2 ilmaisua). Suunnitelmallisuus lastensuojelussa tehtävässä päihdetyössä saattaa puuttua ja puuttuminen vaihtelee työntekijöiden välillä. Nuoren eristäminen sosiaalisista huumepeireistä nähdään auttavana, mutta lastensuojelulaki antaa huonosti mahdollisuuksia tällaiseen toimintaan. Kotikaupunkiin sijoittaminen nähdään ongelmallisena. Avun saaminen nuorille on vaikeaa.

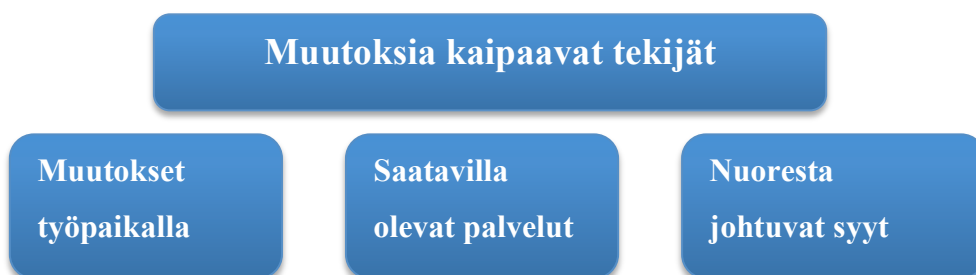
Nuoresta johtuvien syiden teemaan tuli neljä (4) ilmaisua nuoren haluttomuudesta ottaa apua vastaan, nuoret huomaavat käytön ongelmat vasta myöhemmällä iällä (1 ilmaisu) ja osaavat salata käytön (1 ilmaisu). Nuori harvoin ymmärtää tilanteen vakavuutta eikä näin ollen halua ottaa apua vastaan.

Työntekijöistä riippumattomissa syissä mainittiin, että nuorille on huonosti tarjolla päihdepalveluita, pysäytysjaksoille pääseminen on vaikeaa, ulkopuolista apua tarvittaisiin herkemmin, tarvittaisiin kokonaisvaltaisempaa hoitoa, jossa huomioitaisiin myös mielenterveysongelmat ja raha ratkaisee (kaikissa 1–2 ilmaisua).

6.5 Muita kommentteja

Viimeisessä kysymyksessä vastaajille annettiin mahdollisuus kirjoittaa muita kommentteja aiheeseen liittyen, mitä ei välttämättä kyselylomakkeessa osattu muuten kysyä.

Kommenteissa nousi esiin kolme pääteemaa (kuvio 8): Muutokset työpaikalla, Saatavilla olevat palvelut ja nuoresta johtuvat syyt.

Kuvio 8. Pääteemat muutoksia kaipaavissa tekijöissä.

Muutokset työpaikalla: Ohjaajan täytyy olla läsnä ja kannustaa nuorta, tarvitaan enemmän avointa keskustelua päihteistä ja hoidollisempia menetelmiä.

Saatavilla olevat palvelut: Päihdepalvelujen tulisi olla saatavilla helpommin, katkopaikkoja nuorille on liian vähän ja päihde ja mielenterveystyön välillä tarvittaisiin enemmän yhteistyötä. Tarvittaisiin uudenlaisia käytäntöjä päihdetyöhön.

Nuoresta johtuvat syyt: Nuoret eivät koe huumeiden käyttöä ongelmaksi, jolloin motivaatiota käytön lopettamiseen ei ole.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaiset valmiudet työntekijöillä on havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön sijaishuollossa. Alatutkimuskysymyksinä oli: Mitä puutteita työntekijöiden osaamisessa on? Mistä tämä mahdollisesti johtuu? Millaista tarvetta lisäkoulutukseen on? Mitä apua nuoret saavat mahdolliseen huumeongelmaan?

Tutkimuksessa selvisi, että kaikki kyselyyn vastanneet työntekijät olivat havainneet lastensuojeluyksikön nuorilla huumeiden käyttöä. Vastauksissa kerrottiin nuorten käyttäytymisen muutoksista, fyysisistä muutoksista ja huumeiden käytön varmistamisesta huumetestillä. Myös nuoren kerrottiin itse kertovan käytöstä. Tutkimuksessa tuli paljon esille samanlaisia keinoja huomata nuoren käytöksestä mahdollinen huumeiden käyttö kuten teoriaosassa 3.5 (ks. s. 24).

Myös ennaltaehkäisevään työtä tehdään ainakin niissä tapauksissa, missä sen tekeminen on vielä mahdollista eikä huumeiden käyttö ole jo säännöllistä ennen sijoitusta lastensuojeluyksikköön. Enemmän vastauksia tuli nuoren kanssa käytäviin keskusteluihin huumeiden haitoista ja vaaroista ja nuoren saatavilla olevista tiedoista huumeiden haitoista. Vastauksissa nousee esille myös epäsuorat vaikutukset ennaltaehkäisevän työn osalta. Nähdään nuoren itsetunnon ja työntekijän ja nuoren välisen luottamussuhteen tärkeys. Ennaltaehkäisevällä päihdetyöllä pyritään ennaltaehkäisemään ja vähentämään päihdeiden käytöstä aiheutuvaa haittaa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017).

Suurin osa kyselyyn vastanneista työntekijöistä oli ollut työnantajan järjestämässä koulutuksessa. Osa työntekijöistä ei ollut, mutta tässä on hyvä muistaa, että vastaajista kuusi henkilöä ovat olleet töissä vain 0–5 vuotta ja näin ollen eivät ole välttämättä päässeet osallistumaan näihin koulutuksiin.

Työnantajan järjestämistä koulutuksista huolimatta suurin osa (13 vastaajaa) oli sitä mieltä, että heillä ei ole tarpeeksi koulutusta. Syventävää ja päivittävää koulutusta kaivattiin.

Päihdepalveluihin ohjaamisesta tuli hieman ristiriitaista näkemyksiä. Pääasiassa nuoret ohjataan palvelujen piiriin, toisaalta lastensuojelun asiakkaana he jo ovat palvelun piirissä, mutta onko se riittävää? Laki kuitenkin velvoittaa, että kunnan olisi järjestettävä sellaista palvelua, joka vastaa päihdehuollon tarpeeseen (L17.1.1986/41). Vastauksissa tuli esille näkemyksiä siitä, että nuoret saavat apua liian harvoin ja liian myöhään. Ongelmaksi koetaan myös se ettei nuori ole halukas ottamaan apua vastaan, jolloin keinot sijaishuollossa voivat olla vähäisiä.

Suurin osa työntekijöistä vastasi, että nuoret eivät saa tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan. Joidenkin nuorten kanssa lastensuojelun keinot olivat riittäviä, mutta vastauksissa kävi myös ilmi, että keinot koettiin riittämättöminä ja huumeiden käyttöön puututtiin liian myöhään. Lastensuojelulaki ja suunnitelmallisuus sijaishuollossa nähtiin vaikuttavan siihen, kuinka hyvin nuoret saivat apua ongelmaan. Ongelmana koettiin myös se, että nuori ei näe huumeiden käyttöä ongelmana eikä näin ollen ole valmis ottamaan apua vastaan. Vastauksissa tuli ilmi myös päihdepalveluiden riittämättömyys ja kokonaisvaltaisemman hoidon puute. Parissa vastauksessa tuli ilmi se, että raha vaikuttaa siihen saako apua.

Muissa kommentteissa nousi esille se, että työpaikalla kaivattiin muutoksia ja suunnitelmallisuutta. Myös hoidollisia menetelmiä kaivattiin. Mainittiin myös työntekijän ja nuoren välinen luottamussuhde ja läsnä oleminen. Päihdepalveluihin tulisi päästä helpommin ja moniammatillinen työ nähtiin vastauksissa tärkeänä. Mainintoja oli myös siitä, etteivät nuoret koe käyttöä ongelmana.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että työntekijät osasivat havainnoida huumeiden käyttöä. Puuttumisen keinoja koettiin olevan rajallisesti. Joillekin nuorille lastensuojelun keinot ovat riittäviä, mutta erilaisia keinoja puuttumiseen kaivattiin. Päivittävää ja syventävää koulutusta koettiin tarvitsevan nuoren huumeiden käyttöön puuttumiseen ja yleisesti liittyen huumausaineisiin. Työntekijät kokivat, että nuoret eivät saa tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan.

Aikaisemmassa tutkimuksessa (ks. s. 28) on joitain samankaltaisuuksia tämän tutkimuksen tulosten kanssa. On tärkeää että työntekijä tietää millaisiin tukimuotoihin nuorten kanssa ryhdytään päihdeongelman havaittua eli pitää olla tietyt tuki-

muodot ja menetelmät. Aikaisemmassa tutkimuksessa ei myöskään tullut esiin mitään tiettyä menetelmää, joka olisi käytössä. Mainintoja moniongelmaisuudesta esiintyi myös aikaisemmassa tutkimuksessa. Nyt tehdyssä tutkimuksessa kaivattiin koulutusta huumeiden käyttöön puuttumiseen, keinot koettiin riittämättöminä ja myös suunnitelmallisuuden kerrottiin puuttuvan. Tutkimuksessa oli myös mainintoja mielenterveys- ja päihdeongelman samanaikaisuudesta ja moniammatillisesta työstä.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa lastensuojeluyksikölle sellaista materiaalia, jonka pohjalta voidaan kehittää yksikön toimintaa. Tutkimuksen vastausprosentti jäi alhaisemmaksi mitä oli toivottu. Vastausprosenttia yritettiin saada suuremmaksi järjestämällä toinen mahdollisuus vastata kyselyyn. Se ei kuitenkaan tuottanut toivottuja tuloksia. Suuremmalla vastausmäärällä olisi voinut yleistää tuloksia paremmin. Vastauksia saatiin 16 kpl, joka oli noin 40%. Vastauksia ei voi siis täysin yleistää, mutta vastauksien vähyydestä huolimatta vastaukset olivat sisällöltään erittäin samankaltaisia. Vastauksissa toistui samat asiat. Tulosten perusteella voi varmastikin kehittää toimintaa ja vaikuttaa työntekijöiden mahdollisuuksiin havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön. Tutkimuksen tuloksien perusteella voidaan tehdä muutoksia sijaishuollossa liittyen esimerkiksi työntekijöiden koulutukseen ja muuttaa yksiköiden tapoja puuttua nuorten huumeiden käyttöön.

Tutkimuksessa päädyttiin kyselylomakkeisiin, jotta tutkimukseen saataisiin mahdollisimman monen työntekijän mielipide. Toinen vaihtoehto tutkimuksen toteutukselle olisi voinut olla teemahaastattelu, mutta se ei olisi mahdollistanut mahdollisimman monen työntekijän mielipiteen tuomista esiin. Haastattelulla oltaisiin voitu saada vastauksia enemmän siihen millaiset asiat tarvitsisivat kehitystä työyhteisössä, jotta nuorten huumeiden käyttöä voitaisiin havainnoida paremmin ja miten siihen voisi puuttua paremmin.

Mielestäni tutkimuksesta kävi hyvin ilmi se, että lastensuojeluyksikössä huumeet ovat yleinen ongelma nuorten kanssa. Kaikki kyselyyn vastanneet työntekijät olivat havainneet huumeiden käyttöä nuorilla. Mielestäni myös työntekijöillä oli hyvät mahdollisuudet havaita huumeiden käyttöä. Nuorten käyttäytymisestä ja ulko-näöstä osataan etsiä sellaisia merkkejä, jotka viittaavat huumeiden käyttöön.

Ilmeisesti myös huumeista keskusteleminen nuorten kanssa on lastensuojeluyksikössä arkipäiväistä ja nuorille on saatavilla tietoa huumeiden haitoista. Tässä herää kysymys siitä, että onko ennaltaehkäisevä työ enemmän luennotimaista vai vaatisiko se paremman suhteen luomista nuoren ja työntekijän välillä käyttäen esimerkiksi motivoivan haastattelun keinoja.

Työnantaja on selvästi tietoinen huumeisiin liittyvän koulutuksen tarpeesta lastensuojeluyksikössä. Koulutuksien sisältöön olisi hyvä panostaa, että niistä saisi mahdollisimman paljon hyötyä omaan työhön. Jos työntekijällä ei ole työkaluja kohdata, auttaa ja puuttua nuoren huumeiden käyttöön, voi se osaltaan vaikuttaa siihen ettei nuori saa tarpeeksi apua.

Eniten ajatuksia herätti luultavasti se, että pääasiassa nuoret ohjataan päihdepalvelujen piiriin, toisaalta lastensuojelun asiakkaana he jo ovat palvelun piirissä, mutta onko se riittävää? Tähän tuli myös vastauksissa ristiriitaisia vastauksia. Toisaalta nuoret ohjataan palveluihin ja toisaalta ei. Tässä asiassa tuli mieleen moniammatillisen työn tärkeys. Vaikka nuori on lastensuojelun asiakkaana palvelujen piirissä, olisi todella tärkeää jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa saada apua myös kunnan tai yksityisten palveluiden parista. Nuori saisi näin heti monimuotoista apua huumeongelmaan. Mietin myös, että nuorisokodissa voi olla vaikea varata aikaa nuoren kanssa juuri huumeiden käytön hoitoon esimerkiksi keskustelun keinoin. Tällöin olisi tärkeää esimerkiksi säännölliset käynnit jossain nuorille tarkoitettussa päihdepalvelussa.

Vastaajat olivat hyvin yksimielisiä siitä, että nuoret eivät yleensä saa tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan. Apua tarjotaan kyllä, mutta joko nuori ei ota sitä vastaan tai apua ei jostain muusta syystä saada. Tässäkin asiassa tulee itselleni mieleen heti varhainen puuttuminen, moniammatillinen ja kokonaisvaltainen hoito heti, kun huumeongelma on havaittu. Raha ei saisi vaikuttaa siihen, tarjotaanko nuorelle riittävää apua jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kyselyn vastauksien perusteella voisin sanoa, että päihdehoidon suunnitelmallisuutta lastensuojelussa kaivataan. Vastauksissa tuli esille myöskin mielenterveys- ja päihdeongelmat yhdessä ja vaikeus saada juuri apua tällaisessa tilanteessa. Luottamussuhde nuoren ja työntekijän välillä on tärkeä, jotta keskustelun avulla saadaan tuloksia ja juurikin se, että nuoren huumeiden käyttöön voidaan vaikuttaa epäsuorasti itsetuntoa vahvistamalla ja etsimällä muuta tekemistä vapaa-ajalle. Tämä tuntui vastauksien perusteella kuitenkin olevan työntekijöiden tiedossa. Itse voisin ehdottaa työntekijöille koulutusta liittyen motivoivan haastattelun keinoihin

päihdehoidossa tai koulutusta muista hoidollisista menetelmistä, joita voisi helposti hyödyntää nuorisokodissa.

Jatkotutkimusehdotuksena voisi tutkia juurikin eri päihdehoidon menetelmiä, jotka toimivat lastensuojeluyksikössä nuorten huumeongelmaa hoitaessa. Voitaisiin myös tutkia sitä kuinka hyvin nuoret kokevat saaneensa apua huumeongelmaan lastensuojelun avulla. Nuoret voisivat esimerkiksi olla jo 18-vuotta täyttäneitä.

LÄHTEET

EMCDDA 2007. Drug use and related problems among very young people (under 15 years old). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Belgium. Viitattu 26.3.2017.

http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/444/TDSI07001ENC_84853.pdf

Fröjd, S., Kaltiala-Heino, R., Ranta, K., Pahlen, B. & Marttunen, M. 2009. Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö. Tietoa vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Jyväskylä. Kide. Viitattu 12.10.2016. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80114/4f346481-ad88-43d7-8320-c5ddbfc057c1.pdf?sequence=1>

EHYT ry. 2017. Mitä teemme. Viitattu 6.10.2017. <http://www.ehyt.fi/fi/mita-me-teemme>

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2008. Kvali – Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

Konola, I. 2005. Varhainen puuttuminen päihteiden käyttöön Helsingin lastensuojelulaitoksissa. Päihteiden käytön tilannemäärittelyn tulosten tarkastelu, luotettavuuden parantaminen ja menetelmän kehittäminen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.4.2017.

http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Jarvenpaa2005/KonolaIlkka2005.pdf

Koski-Jännes, A. 2008. Motivoivan haastattelun periaatteet ja menetelmät. Teoksessa Kohti muutosta. Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin, 41–64. Toim. Koski-Jännes, A., Riittinen, L. & Saarnio, P. Tammi. Helsinki.

L 24.4.2015/523. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 6.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150523>

L 30.5.2008/373. Huumausainelaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 13.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373>

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 26.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P49>

L 17.1.1986/41. Päihdehuoltolaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 13.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

Lahti, J. 2008. Motivoiva haastattelu päihdehoidossa tutkimusten valossa. Teoksessa Kohti muutosta. Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin, 82–104. Toim. Koski-Jännes, A., Riittinen, L. & Saarnio, P. Tammi. Helsinki.

Partnership for Drug-Free Kids. 2014. How To Talk With Your Teen About: Marijuana. Viitattu 13.10.2016. <http://www.drugfree.org/wp-content/uploads/2014/11/How-to-Talk-To-Your-Teen-About-Marijuana-Fall-2014.pdf>

Raitasalo, K., Huhtanen, P., Miekkala, M. & Ahlström, S. 2012. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995-2011. ESPAD-tutkimuksen tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere. Viitattu 13.10.2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90828/URN_ISBN_978-952-245-735-6.pdf?sequence=1

Raitasalo, K., Huhtanen, P & Miekkala, M. 2016. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995-2015. ESPAD-tutkimuksen tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere. Viitattu 26.3.2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129809/URN_ISBN_978-952-302-572-1.pdf

Rogers, P. & Goldstein, L. 2012. Tunnista nuoren huume- ja alkoholiongelmat. Helsinki. Minerva.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki. Edita.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Ehkäisevä päihdetyö. Viitattu 6.10.2017. <http://stm.fi/ehkaiseva-paihde-tyo>

Suomen mielenterveysseura. 2017. Lasten ja nuorten päihdehoito. Viitattu 14.9.2017. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehittamistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/lasten-ja-nuorten-paihdehoito>

THL 2017 a. Erityinen huolenpito. Viitattu 7.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitustoimenpiteet-sijaishuollossa/erityinen-huolenpito>

THL 2017 b. Päihdekasvatus oppilaitoksissa. Viitattu 6.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/ehkaisevan-paihde-tyon-menetelmat/paihdekasvatus-ja-valistus/paihdekasvatus-kouluissa>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Väyrynen, S. 2009. Nuorten kokemuksia huumeiden käyttöön puuttumisesta. Teoksessa Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista, 107–123. Toim. Raitakari, S & Virokannas, E. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki.

LIITE 1

Saatekirje lastensuojeluyksikköön

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni liittyen työntekijän valmiuksiin havaita ja puuttua nuorten huumeiden käyttöön sijaishuoltoyksikössä. Valitsin opinnäytetyöaiheeni oman kokemukseni perusteella lastensuojelusta ja nuorisokodeista. Opinnäytetyön avulla haluan selvittää millaiset valmiudet työntekijöillä on havaita huumeiden käyttöä ja osataanko siihen puuttua, onko lisäkoulutukselle tarvetta ja saavatko nuoret työntekijän näkökulmasta tarpeeksi apua mahdolliseen huumeongelmaan.

Tutkimuksen materiaali kerätään kyselylomakkeella, jossa on 7 suljettua ja 6 avointa kysymystä. Kyselylomakkeet toimitetaan yksikköihin ennalta sovittuna ajankohtana avoimessa kirjekuussa. Vastausaikaa on annettu viisi (5) päivää. Tutkimus on tarkoitus toteuttaa kaikissa nuorisokodin yksiköissä.

Tutkimus suoritetaan nimettömästi anonymiteettiä kunnioittaen. Kyselylomakkeet ovat kaikille identtisiä. Tutkimuksen analysoinnin jälkeen lomakkeet hävitetään asianmukaisesti minun toimestani.

Olen todella kiitollinen vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin

Hanna Isomäki

LIITE 2

Kysely lastensuojeluyksikköön: Nuorten huumeiden käyttöön puuttuminen

Vastaa kysymyksiin nuorisokodissa tehtyjen huomioiden perusteella.

1. Työvuodet lastensuojeluyksikössä (ympyröi vastaus)

0-5 6-10 11-15 16-20 21-30 enemmän kuin 30 vuotta

2. Oletko havainnut lastensuojeluyksikön nuorilla huumeiden käyttöä?

Kyllä _____ en _____

Jos kyllä, miten huumeiden käyttö näkyy?

3. Tehdäänkö lastensuojeluyksikössä ennaltaehkäisevää työtä huumeiden käyttöön liittyen?

Kyllä ____ ei ____

jos kyllä, niin miten?

4. Onko työnantaja järjestänyt koulutusta liittyen nuorten huumeiden käyttöön puuttumiseen?

Kyllä ____ ei ____

5. Onko sinulla mielestäsi tarpeeksi koulutusta liittyen nuorten huumeiden käyttöön puuttumiseen?

Kyllä ____ ei ____

Minkälaista koulutusta olet saanut? Tai minkälaista koulutusta koet tarvitsevasi?

6. Ohjataan nuori kunnan tai yksityisen palveluntarjoajan päihdepalveluihin, jos huumeiden käyttöä on havaittu?

Kyllä ____ ei ____

Jos ei, niin miksi ei?

7. Saavatko nuoret tarpeeksi apua huumeongelmaan? (Puututaanko nuorten huumeiden käyttöön tarpeeksi?)

Kyllä ____ ei ____

Miten tämä ilmenee?

8. Muita kommentteja aiheeseen liittyen?
